מפני רעתה: [א] [א]פשיטא בעי לזבוני במאה ולא אשכח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני אלא אי בעי לזבוני במאה ולא אשכח ואי טרח הוה משכח ולא טרח וזבין במאתים וקא עייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי או לא [ב]תיקו: שכר את החמור ואת הקדר וכו' שוכר עליהן או מטען: עד כמה שוכר עליהן אמר רב נחמן [ג]עד כדי שכרן איתיביה רבא לרב נחמן [ד]עד ארבעים וחמשים זוז אמר ליה כי תניא ההיא [ה]שבאתה חבילה לידו: **מתני'** השוכר את החמור [ו]להוליכו בהר והוליכו בבקעה בבקע' והוליכו בהר אפילו זו עשר מילין וזו עשר מילין ומתה חייב [ז]השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם החליקה פטור ואם הוחמה חייב [ח]להוליכה בבקעה והוליכה בהר אם החליקה חייב ואם הוחמה פטור אם מחמת המעלה חייב [ט]השוכר את החמור והבריקה או שנעשית אנגריא אומר לו הרי שלך לפניך מתה או נשברה חייב להעמיד [י][לו] חמור: **גמ'** מ"ש רישא דלא קא מפליג ומאי שנא סיפא דקא מפליג אמרי דבי ר' ינאי רישא שמתה מחמת אויר דאמרינן [כ]אוירא דהר קטלה ואמרינן אוירא דבקעה קטלה ר' יוסי בר חנינא אמר כגון שמתה מחמת אובצנא רבה אמר כגון שהכישה נחש רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הא מני ר"מ היא דאמר כל המעביר על דעת של בעל הבית

נקרא

מפני רעתה. דאין סהדי דבלאו אונסא דזוזי נמי הוה מזבין לה והאי דעייל ונפיק אזוזי ממהר הוא לגבות שלא יחזור לוקח: **בעא לזבוני במאה.** היה צריך למאה זוזי ורצה למכור שדה קטנה במאה זוז ולא מצא לה לוקחין ומכר גדולה במאתים: **וקא עייל ונפיק אזוזי.** רוה עיכבם: **לא קני.** דאין סהדי דעל כורחו מכר (ה)המותר ויכול לומר לכך הייתי מחזר אחר המעות לקנות שדה קטנה מתחיה: **ולא אשכח.** לא מצא לה לוקחין מיד: **ואילו היה טורח.** טובא לחזור אחר הלוקחין: **הוה משכח.** לוקחי שדה קטנה: **ולא טרח.** הוקשה לו הטורח ומכר הגדולה במאתים: **ועייל ונפיק אזוזי מאי כמוכר שדהו מפני רעתה דמי.** כיון דמשום טירחא דאהדורי אחר לוקח הוקלה עליו למכור אותה בלא דוחק מעות שמע מינה לא חביבה היתה עליו: **עד כדי שכרן.** אם עשו אלו קצת המלאכה ולא קיבלו כלום שוכר עליהן כל מה שהוא חייב להן יוסיף לאחרים ויגמרו: **שבאה חבילה לידו.** אם יש בידו משלהן הרבה כדרך האומנים המקבלים עליהן מלאכה מביאים כלי אומנות לבית בעל הבית: **מתני' בבקעה והוליכה בהר.** בראש ההר ואע"פ שהדרך חלק וישר חייב. בגמ' מפרש מאי שנא רישא הכא דלא מפליג בין הוחלקה להוחמה ובסיפא מפליג להוליכה בהר והוליכה בבקעה: **ואם החליקה פטור.** שבהר היא ראויה להחליק יותר שראש ההר חד ומשופע לצדדין: **ואם הוחמה חייב.** שהבקעה מעלה הבל לפי שההרים סביבה ואין אויר שולט בה: **אם מחמת המעלה הוחמה.** בעלותה מרגל ההר לראשו: **חייב.** שהמעלה גרמה לה והוא שינה להוליכה בהר: **והבריקה.** בגמרא (ו) מפרש: **או שנעשית אנגריא.** שנטלוה לעבודת המלך: **אומר לו.** משכיר לשוכר: **הרי שלך לפניך.** טלנה כמו שהיא שמויה ותלך שאף מולך גרס כמו מולי וטרח (א) ואשר אותה בדרכים. וגבי אנגריא נמי המתן עד שתשוב שאף מולך גרס ונפסיד שנינו: **מתה או נשברה.** שמפסיד כל שכרו: **חייב.** המשכיר למכור העור והנבילה לכלבים ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי נבילה שהרי חמור זה שיעבד לו או יחזור לו שכרו: **גמ' דקא מפליג.** בין הוחלקה להוחמה: **שמתה מחמת אויר.** לא הוחלקה ולא הוחמה ומתה מעצמה הואיל ושינה בה יכול לומר לו לא מתה זו אלא מחמת אויר לא היתה לימודה ליגדל באויר הר וקשה לה או לא היתה לימודה באויר בקעה וקשה לה: **אובצנא.** עייפות ויגיעה ממשאה. הוליכה בהר יכול לומר לו עייפות המעלה שעלתה לראש ההר הועיל לה מתחילה על כן עייפה לה לאחר זמן כשהלכה בדרך החלקה ויגעה תחת משאה ומתה. ואם שינה להוליכה בבקעה אע"פ שלא ראינו אותה מזעת ולא היום חם מאד לומר הוחמה י"ל אם הלכה בהר היה האויר שולט שם ונותן בה כח ולא תיגע תחת משאה (ב) בבקעה לא שליט בה אויר והיא היתה חסירת כח ויגעה לה:

נקרא

כגון שבאת חבילה לידו. וא"ת א"כ פשיטא וי"ל דה"א אסמכתא היא ולא קני א"נ דפועל לא נותן לו אלא לשכור בשויה ולא מן הכל: **אפילו** זו י' מילין כו'. וה"ה אפילו זו שהלך בה קצרה יותר אלא °שלא חש להאריך: **הוחמה** בהר פטור. וא"ת למ"ד לעיל (דף מב.) תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב אמאי פטור הא תחילתו בפשיעה היה לענין הוחלקה וי"ל דלא מחייב אלא באונס שיש לתלות שאם לא היה משנה אפשר שלא היה בא האונס כי ההיא דגריפא דאורבני דאונס בא מחמת הפשיעה שאם היה מטמינם תחת הקרקע כדשמואל לא היו נגנבים אבל הכא כי הוחמה בהר כ"ש דאם לא שינה והיה הולך בבקעה דהוה הוחמה והכי אמר רבא בהמפקיד (לעיל דף לו:) גבי פשע בה ויצאתה לאגם אפילו למ"ד חייב הכא פטור דמלאך המות מה לי הכא מה לי התם וא"ת שילהי הפועלים (לקמן דף צג: ושם ד"ה או) גבי הניח עדרו ובא לעיר ובא ארי ודרס פטור ומוקי לה רבה דעל בעידנא דלא עיילי אינשי ופריך אביי תחילתו בפשיעה לענין גנבי וסופו באונס הוא לענין ארי והתם אפילו לא פשע הוא ולא בא לעיר היה נארע האונס ומאי פריך וי"ל דשמא אם היה שם היה מוליכן למרעה אחר קודם ביאת ארי כי כן דרך הרועים לרעות חצי היום בשדה זו וחצי היום בשדה אחר או שמא אם היה שם הארי היה ירא לבא שם או היה מקיים ביה גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך ובלאו הכי צריך לפרש הפסוק התם כך דקאמר אין אומרים אילו היה שם היה מציל אלא (ג) אומרים אם היה יכול להציל חייב ואם לאו פטור ומאי אפשר לפרש בע"א ורב אלפס פירש התם דאביי לטעמיה דאמר בפרק המפקיד (לעיל דף לו: ושם) לא מיבעיא כו' אלא אפילו למ"ד פטור הכא חייב דהבלא דאגמא קטלה משמע דלמ"ד חייב א"ש בלאו האי טעמא אע"פ שהאונס היה נארע בכל ענין ויש לדחות ראייתו דלמ"ד חייב נמי סמך אהאי טעמא דקאמר בסוף דהבלא דאגמא קטלה דאם לא כן תקשי ליה ממתניתין דהכא דקאמר הוחמה בהר פטור ומיהו למה שנפרש לבסוף דהכא לא חשיב תחילתה בפשיעה א"ש: **ואם** הוחמה מחמת המעלה חייב. וא"ת והיכי ידעינן ברישא דקתני הוחמה בהר פטור דשלא מחמת המעלה הוחמה וי"ל דראינו שלא הוחמה בעלייתה שעלתה בלא טורח והלכה אחר כן הרבה ולא היתה מזיעה ובתר הכי הוחמה וא"כ שלא מחמת מעלה היה ופטור: **כגון** שמתה מחמת אויר. פי' שידוע שאותו יום היה אויר משונה בהרים יותר מבבקעה או איפכא משלג או ממטר והוי תחילתו וסופו בפשיעה ולהכי נקט להוליכה בהר והוליכה בבקעה ולא נקט להוליכה בהר זה והוליכה בהר אחר משום דאין רגילות להשתנות אויר אלא מהרים לבקעות אבל מהר להר ומבקעה לבקעה אין דרך אויר להשתנות: **רבי** יוסי בר חנינא אמר שמתה מחמת אובצנא. שנתייגעה מחמת מלאכה ואף על גב דמתה מחמת מלאכה (ד) מ"מ כיון ששינה חייב שאם היה לו להוליכה בהר אפשר שאם היה מוליכה שם לא היתה מתייגעת מחמת אויר והרוח ששולט שם או אם היה לו להוליכה בבקעה לא היתה מתייגעת שם לפי שאין טורח שם כמו בהר ולהכי חייב אפילו למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אך על רבה דאמר כגון שהכישה נחש קשה לריב"ס אמאי נקט לדידיה הר ובקעה דה"נ ה"מ למינקט בקעה ובקעה אם ידוע שנמצא נחשים היום בבקעה ששינה להוליכה שם דלא שייך האי קלקול להשתנות מהר לבקעה טפי מבקעה לבקעה ואר"י דרבה לטעמיה דלית ליה תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב כדמשמע בס"פ השוכר את הפועלים (לקמן ד' צג: ושם) מדפריך ליה אביי אמאי פטור תחילתו בפשיעה וסופו באונס הוא והשתא א"ש דלהכי נקט הר ובקעה משום דהשתא הוי תחילתו בפשיעה לענין הוחמה והוחלקה אבל אם שינה מבקעה לבקעה היה פטור דליכא תחילתו בפשיעה ובריש הכונס (ב"ק ד' נו. ושם) דפריך ארבה דאמר והוא שמתרה הניחא למאן דאמר תחילתו בפשיעה וסופו באונס פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר הוי מצי למיפרך דרבה אדרבה דלית ליה הכא חייב אי גרס בתרוייהו רבה והשתא כל אלו אמוראים שבאין לתרץ סוברים כרבא דאמר מלאך המות מ"ל הכא כו' דלאביי דאמר הבלא דאגמא קטלה א"ש מתניתין בלאו הני שנויי וחייב אפילו מתה כדרכה דאמר ההוא אוירא שהוליכה שם קטלה אע"פ שאין ידוע שיהא אותו אויר רע כלל יותר מאויר אחר דלאו דוקא נקט הבלא דאגמא (ה) ה"ה כל שינוי אויר כדמוכח בשמעתין דהתם והא דנקט בסיפא הוחלקה בהר והוחמה בבקעה חייב ה"ה מתה כדרכה כיון דהוי תחילתו בפשיעה אלא משום דבפטור דהר תני הוחמה אשמועינן אף על גב דחימום הוי בהר טעמא לפטור בבקעה לא מיפטר בהכי אלא אדרבה הוי טעמא לחיובא וא"ת והא שמעינן ליה מרישא דאפילו מתה כדרכה חייב משום דהוי תחילתו בפשיעה לענין הוחלקה בהר וחימום בבקעה כ"ש כשמתה ע"י החלקה דהר וחימום דבקעה דמחייב וי"ל דאי לאו אשמעינן בסיפא לא הוה ידעינן אמאי חשיב לה ברישא תחילתה בפשיעה לחייבו אפילו במתה כדרכה וא"ת ולרבא וכל האמוראים דהכא דפטרי במתה כדרכה אמאי תני בסיפא הוחמה בהר והוחלקה בבקעה

דפטור

מסורת הש"ס

א) [לעיל עו:], ב) נ"ל להוליכה, ג) רש"ל, ד) [לעיל לו:], ה) גי' רש"ל המוכר, ו) [ע"ב].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הרי שלך וכו' וטרח ויישר אותה: (ב) ד"ה אובצנא וכו' תחת משאה אבל בבקעה: (ג) תוס' ד"ה הוחמה וכו' אלא אומרין אם היה יכול: (ד) ד"ה ר' יוסי וכו' מחמת מלאכה פטור מ"מ כיון: (ה) בא"ד דה"ה כל שינוי:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אפילו וכו' שלא חש להאריך. עיין בתשובת הר"ש הלוי חא"ח סי' יח:

הגהות הגר"א

[א] גמ' פשיטא כו'. נ"ב גירסת הרמב"ם איבעיא להו וכן שוה מלה במלתן וקא עייל כו':

מוסף רש"י

אוירא דהר. ליחה (לעיל לז:).

עין משפט נר מצוה

לו א ב מיי' פ"ח מהל' מכירה הלכה ה ועי' במ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנ סעיף יג וסעיף יד:

לז ג ד מיי' פ"ט מהל' שכירות הלכה ד סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלג סעיף ו:

לח ה מיי' שם פ"ד הלכה א טוש"ע ח"מ סי' שט סעיף א:

לט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

מ ז מיי' שם פ"ה הלכה א סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שי סעיף א: